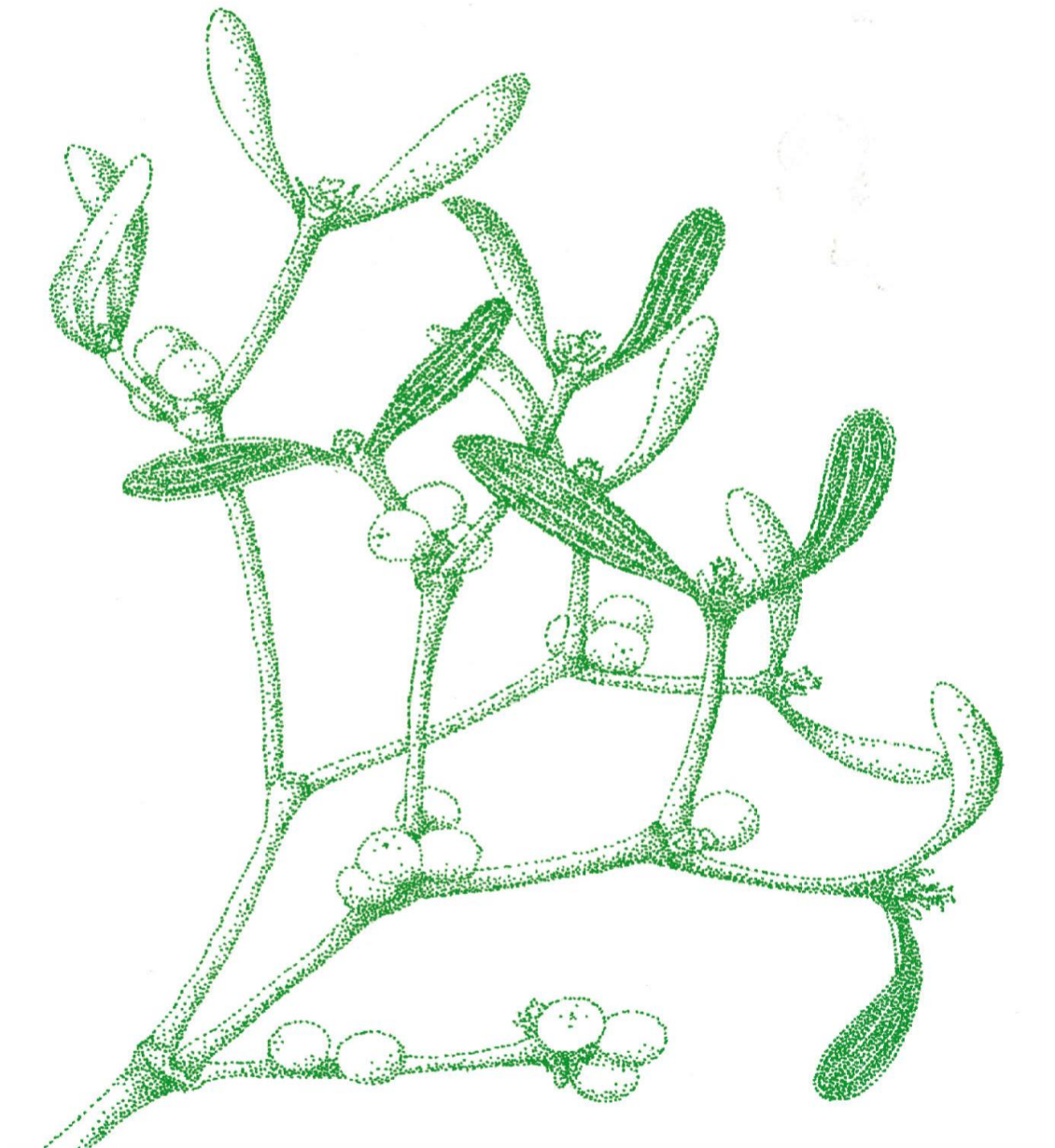

de Haamsjeut

IVN Meerssen

Lente 2025

de Haamsjeut

Lentenummer 2025

3de jaargang, nr. 1

Redactie de Haamsjeut

André Ament

Leo Bielders

Pascalie Satijn

Inhoudsopgave

Van de Bestuurstafel, Marianne van den Berg	1
Uitnodiging ALV, Marianne van den Berg	4
Van de Redactie, André Ament	5
Ei, ei, ei, André Ament	7
Organen banaancake, Ria Tuyt	15
Winterexcursie Stammenderbos, Wil Lemmens	17
Watersystemen in Meerssen en omgeving, Wim Derks	25
Nieuws uit onze Vlindertuin, Wil Lemmens	32
Boomkikkers en Bramen, Jan van Dingenen	35
Biodiversiteit, Els Derks-van der Wiel	40
Een pad of ween kikker, Els Derks-van der Wiel	43
Activiteiten, Wim Derks	45

de Haamsjeut van IVN Meerssen

verschijnt 4 keer per jaar. Kopij voor het verenigingsblad kan worden aangeleverd via: andreament47@gmail.com T 06 44189017

De auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikel.

De tekeningen in deze Haamsjeut zijn nagenoeg allemaal van de hand van Jan van Dingenen.

Van de Bestuurstafel

Marianne van den Berg

Beste lezer,

Voel je de lentekriebels al?

Met de komst van de lente ontwaakt de natuur uit haar winterslaap en vult onze omgeving zich met nieuw leven en frisse energie. Dit is de tijd van het jaar waarin we weer volop naar buiten kunnen om te genieten van al het moois dat de natuur ons te bieden heeft. De temperatuur is nu nog wat aan de lage kant, maar de weervoorspellingen zijn gunstig.

Afgelopen week hebben we, als leden van IVN Meerssen, geholpen bij de aanplant van 2 educatieve voedselbosjes van ca 30 vierkante meter elk. Vol met plantjes, struikjes en jonge bomen, die allemaal iets eetbaars hebben. Bladeren, bloemen, vruchten, stengels, besjes en noten. Deze bosjes zijn gemaakt

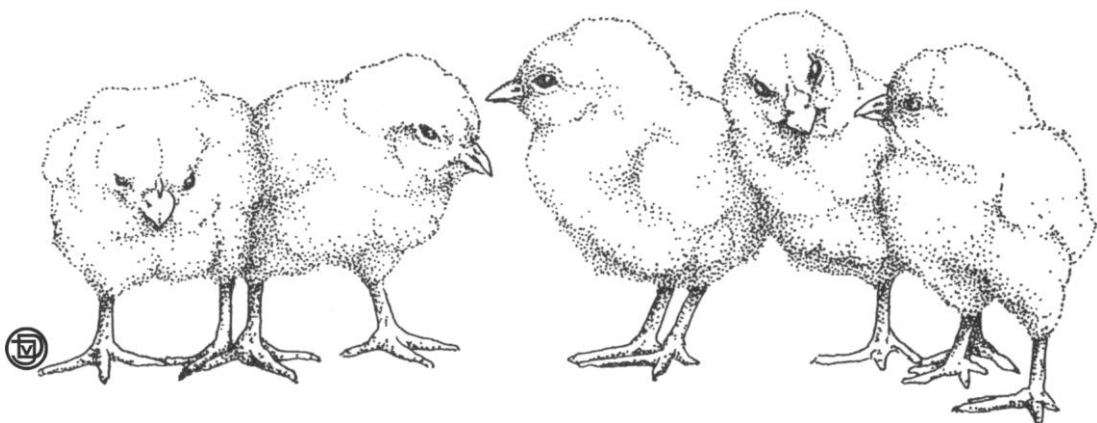
bij 2 verschillende basisscholen in Meerssen. De kinderen van groep 4, 5 en 6 waren zeer enthousiast aan het planten en ook wij, volwassenen, vonden het enorm leuk. Soms was de voet van de hovenier of van één van de IVN mensen wel nodig om het plantgat voldoende diep te maken. Elk groepje kinderen is verantwoordelijk voor de verzorging van hun planten. En ze willen ons graag laten zien hoe dat gaat. Ook de juffen willen graag af en toe advies over groei en bloei. Wie wil daarbij helpen? Geef het door aan Els Derks, coördinator werkgroep jeugd.

Ook dit voorjaar organiseren wij weer onze populaire natuurcursus. Deze wandelingen bieden een geweldige gelegenheid om samen met andere natuurliefhebbers de schoonheid van onze eigen omgeving te ontdekken. We draaien dit jaar een dubbel programma en vrijwel alle data zijn al vol geboekt. Naast deze cursus organiseren we ook onze traditionele lange en korte wandelingen, excursies en lezingen. Voor elk wat wils.

Onze vlindertuin wordt een echte trekpleister. De eerste vlinders, waaronder de citroenvlinders, zijn al waargenomen. Het is een betoverend gezicht om deze kleurrijke insecten te zien fladderen tussen de planten. Onze vlindertuin is een mooi voorbeeld van hoe we met elkaar een stukje natuur kunnen creëren dat zowel educatief als recreatief van grote waarde is.

Tot slot wil ik iedereen oproepen om deel te nemen aan onze algemene ledenvergadering die plaatsvindt op maandagavond 14 april a.s. in de Stip. Zie de oproep op de volgende pagina. Tijdens deze bijeenkomst bespreken we de toekomstplannen van onze vereniging en worden belangrijke beslissingen genomen. Het zou fijn zijn als je vóór de vergadering even kijkt naar onze iets aangepaste statuten en naar ons huishoudelijk reglement. Je kunt ze vinden op onze website. Ook hierbij zijn jouw stem en input van groot belang voor het succes van IVN Meerssen, dus ik hoop op een hoge opkomst bij de ALV. Ik wens je een schitterend voorjaar en hoop je snel te zien bij één van onze activiteiten.

UITNODIGING voor de ALGEMENE LEDENVERGADERING

Maandagavond 14 april 2025

Gemeenschapshuis De Stip, Past. Dom. Hexstraat 10, Meerssen

Concept Agenda

19.00u Inloop, koffie, thee, vlaai

19.30u Opening vergadering door de voorzitter

1. Afmeldingen, mededelingen
2. Verslag ALV 2024 (staat in lente Haamsjeut 2024, blz 6, en ook op onze website)
3. Algemeen jaarverslag 2024
4. Financiën: jaarverslag 2024; begroting 2025; contributie 2026
5. Verslag kascontrole commissie; décharge; verkiezing nieuwe kascommissie
6. Bestuur: rooster van aftreden; verkiezing nieuw bestuurslid
7. Statuten en Huishoudelijk reglement (zie website)
8. Jubilarissen
9. Pauze 20 min
10. Werkgroepen: per groep een korte presentatie.
Communicatie; vogelwerkgroep; activiteiten; jeugd;
plantenwerkgroep; padden; landschapsonderhoud; zoogdieren;
milieu; vlindertuin; natuurcursus; nieuwe ideeën?
11. Uitwerking enquête
12. Samenwerking regio; district; Limburgs Landschap; andere organisaties
13. Ideeën voor toekomst en leuke klussen
14. Rondvraag en sluiting.

Van de Redactie

André Ament

Je zult wellicht al opgemerkt hebben dat de Haamsjeut de laatste tijd wat dunner is. Dat is vooral het gevolg van het feit dat er steeds minder vaste schrijvers zijn die regelmatig kopij aanleveren. We hebben al vaker een oproep gedaan aan jullie, als lezer, om ook eens een stukje aan te leveren voor de Haamsjeut. Wij als redactie kunnen en willen je daar bij ondersteunen als je daarbij hulp nodig zou hebben. De stukken kun je naar mijn emailadres sturen andreament47@gmail.com en als je eventueel vragen of hulp nodig hebt kun je mij of een van de andere leden van de redactie bereiken via:

André: andreament47@gmail.com

Leo: bieldders@planet.nl

Pascal: pascal.satijn@ziggo.nl

Wij van de redactie zijn er de laatste tijd ook nauwelijks aan toe gekomen om weer zelf aan de slag te gaan met het schrijven van stukken. Daarom zijn we eens gaan nadenken over een thema, waarover we meerdere artikelen in de loop van de tijd kunnen gaan publiceren. We hebben een dergelijke rode draad voor toekomstige artikelen gevonden in de vorm van een serie artikelen over de herkomst van ons voedsel en dan bedoelen we met name het basis voedsel. Het eerste artikel in deze reeks is het artikel over het 'ei', dat je hierna in de Haamsjeut aantreft.

We hebben ons ook de vraag gesteld of een dergelijke serie artikelen past in de Haamsjeut, als verenigingsblad van IVN Meerssen. Het blad de Haamsjeut publiceert vanzelfsprekend allereerst over de wetenswaardigheden van de vereniging zelf, zoals de bestuurs-aangelegenheden, de activiteiten, en de verslagen van de activiteiten. Andere artikelen gaan (vaak) over algemene natuuraangelegenheden en meer persoonlijke verhalen over natuurbelevissen. Een enkele keer gaat een artikel ook over heemkunde.

Wij denken dat een serie artikelen over de herkomst van ons basisvoedsel wel zou passen in de Haamsjeut, sterker nog een goede aanvulling zou vormen. Verder is er een nauwe relatie tussen voedsel en natuur. Onze melk, eieren, vlees, granen etc. komen oorspronkelijk voort uit de natuur, al is het ook duidelijk dat de huidige productiemethoden steeds verder af komen te staan van de natuur. En inderdaad, soms heb je een loep nodig om te kunnen zien welke ingrediënten in het product verwerkt zijn, zo ver staan we inmiddels af van de natuur. Dat voedselproductie dan ook soms (anderen zullen zeggen veelal) letterlijk milieuschade veroorzaakt is dan ook geen geheim. We zullen die schade, als die er is, dan ook bij die gelegenheden vermelden. De relatie met natuur en milieuaspecten van het voedsel maakt dat wij vinden dat de reeks past in de Haamsjeut. En dan laten we de relatie met gezondheid gemakshalve nog even buiten beschouwing.

Het voornaamste doel dat ons voor ogen staat met deze artikelen is de lezer informeren over de belangrijkste aspecten van het voedsel, zodat hij/zij een meer bewuste keuze zou kunnen maken op basis van deze informatie. Daarbij zullen we ervoor waken om al te snelle, en/of voorgekookte conclusies te trekken of al te belerende opmerkingen te maken. Ons gaat het er om in deze artikelen informatie te leveren, op grond waarvan de lezer zijn eigen conclusies kan trekken en zelf kan bepalen of hij/zij er iets mee doet. Wij zijn geen consumentenbond die het beste artikel aanwijst! De keuze laten we graag aan jullie over. (Overigens zijn wij er bij het schrijven van het artikel over het ei al vast achter gekomen dat 'het beste ei' niet bestaat. Heel leerzaam!)

Omdat wij natuurlijk ook geen expert zijn op dit terrein, zouden we ons kunnen voorstellen dat er op die artikelen aanvullingen of opmerkingen zijn te maken. Wij stellen het op prijs als je die opmerkingen met ons zou willen delen, zodat we die in de Haamsjeut weer kunnen publiceren. Eventuele aan- en opmerkingen kun je het beste doorgeven via andreament47@gmail.com.

Ei Ei Ei

André Ament

Inleiding

Enige tijd geleden zaten we op een zondag ochtend te genieten van ons gekookt eitje. Dat was het moment dat bij ons de vraag opkwam of we wel goed bezig waren. We stelden ons een aantal vragen: Wat is dat voor een ei? Waar komt het vandaan? Hebben de kippen, die het ei gelegd hebben wel een leuk leven? Etc.

Natuurlijk hadden we wel eens wat gelezen over dier(on)vriendelijkheid in de productieketen van eieren, maar we hadden toch werkelijk geen idee of dit ei, waar wij op dat moment van zaten te genieten, wel het beste ei is wat er te koop was. Misschien was het wel voor een ‘appel en een ei’ gekocht. Dat was nu net het ‘hele eieren eten’. We wisten het niet. We wilden ook niet de hele dag ‘op eieren lopen’ en besloten de zaak maar eens verder uit te zoeken. Het onderzoekje, dat hieronder wordt beschreven, heeft geen ‘windeieren’ opgeleverd, maar het was zeker ook geen ‘appeltje eitje’. Nu ja, wij zijn in ieder geval ‘ons ei’ kwijt.

Welke aspecten spelen een rol?

In vroegere tijden scharrelden bij talloze gezinnen, zeker op boerderijen, wat kippen rond, die eieren opleverden, na enige tijd geslacht werden en dan nog vlees opleverden. Als kippenvoer golden overgebleven voedselresten, aangevuld met wat mais en graan. Hoe anders gaat het nu! Kippen worden in grote stallen ondergebracht, meestal dicht op elkaar gepakt. Al het voer moet van heinde en verre worden aangevoerd. Als de eieren dan gelegd zijn en naar de consument vervoerd moeten worden, moeten wellicht weer grote afstanden worden afgelegd. Het zal duidelijk zijn dat dit alles grote gevolgen heeft voor het welzijn van de kippen, maar dat er ook een grote impact is op het milieu in de vorm van CO₂ en andere schadelijke stoffen. In de zoektocht naar het beste ei spelen dus vele factoren een rol. Hieronder zullen we er een aantal bespreken en aangeven hoe je er achter kunt komen of de door jou gekochte eieren

voldoen aan minimale criteria. Zo zou je je de volgende vragen kunnen stellen:

Hoe kom je er achter met welk soort ei je te maken hebt?

Waar komt het voer vandaan?

Hoe scoren de verschillende typen stallen op diervriendelijkheid?

Wat is de impact van de verschillende typen stallen op het milieu?

Wat is de impact van het vervoer op het milieu?

Wat voor soorten eieren zijn er?

Voor het antwoord op deze vraag kun je het best naar de keurmerken kijken die op het ei en/of de verpakking staan. Om te beginnen staat er op ieder ei een uniek nummer. Zo zou je het volgende nummer kunnen aantreffen: 0-NL-1234567. Daarbij moet je vooral op het eerste getal letten. (De twee volgende letters geven het land van productie aan). Het eerste cijfer kan een 0, 1, 2 of 3 zijn. De werkelijke betekenis van deze, wettelijk beschermde, codering is als volgt:

Code 0 Biologisch

Dit is de meest diervriendelijke klasse. Kippen kunnen vrij rondlopen in binnenruimte (en buitenruimte (4 m² per kip), natuurlijke leefomstandigheden, biologisch voer, geen chemische bestrijdingsmiddelen.

Code 1 Vrije uitloop

Dit zijn eieren afkomstig van kippen met vrije uitloop (4 m²/kip buitenruimte). Maar binnen is er weinig ruimte over voor de kip. Ze lopen met 9 kippen op een m².

Code 2 Scharrel

Dit is alweer een stapje slechter voor de kip. De kip mag dan scharrelen, maar niet buiten. Ze moet scharrelen in de binnenruimte, met 8 andere kippen per m².

Code 3 Kooi

Nu zitten er 15 kippen per m² opgehokt in alleen de binnenruimte. Overigens is deze methode niet langer toegestaan in Europa, maar er zijn wel degelijk landen daarbuiten, die dit soort eieren produceren en die mogen dan doodleuk weer ingevoerd worden in Europa. Vaak komen dergelijke eieren terecht in andere soorten voeding, als koekjes gebak etc.

Daarmee zijn deze eieren ook niet meer traceerbaar voor de consument. Als er op het etiket van dergelijke producten (cakes, gebak etc.) 'eieren' vermeld staat, dan ligt het voor de hand dat er kooi-eieren in zijn verwerkt.

Er is overigens nog een andere manier, en wellicht een betere manier, om te kijken of het wel goed zit met de diervriendelijkheid van het geproduceerde ei en dat is het Beter Leven keurmerk, vermeld op het doosje. Hier wordt een driedeling

aangehouden met 1, 2 of 3 sterren. Bij 1 ster zijn er in de binnenruimte 9 kippen per m² in combinatie met een geringe buitenruimte. Bij 2 sterren hebben we binnen hetzelfde aantal kippen en is de buitenruimte 4 m² per kip. Bij 3 sterren zijn er binnen (bijna) 7 kippen per m² met dezelfde buitenruimte als bij 2 sterren.

Grofweg hanteren beide keurmerksystemen hetzelfde aantal kippen (9) per m² voor de binnenruimte. Het Beter Leven 1 ster is net iets beter dan de scharrelkip, want die kip komt niet buiten. Twee sterren Beter Leven is vergelijkbaar met Vrije Uitloop en drie sterren Beter Leven is vergelijkbaar met code 0, zij het dat er dan niet op gelet wordt hoe biologisch het voer is.

Milieuaspecten

Met uitzondering van de eerst genoemde code op het ei (code 0) gaan deze codes dus alleen over diervriendelijkheid. Als je meer wil weten over de milieuaspecten en dergelijke, dan moet je toch echt op het doosje zelf kijken. En dan kun je diverse andere keurmerken aantreffen, waarvan we de belangrijkste even vermelden: EU-biologisch, Demeter en EKO. De onderlinge verschillen zijn niet erg groot en worden voor het gemak hier even samengevat: 6 kippen per m² binnen, 4 m² per kip buitenruimte, daglicht, en afleidingmateriaal. Ze verschillen voornamelijk op het gebied van biologische eisen, die gesteld worden aan het voer.

En dan zijn er de laatste tijd nog wat andere bedrijven bijgekomen die op een geheel eigen wijze de productie van eieren ter hand hebben

genomen. (Zij denken het ei van Columbus te hebben uitgevonden!) Dat zijn overigens interessante systemen die we ook even zullen beschrijven om het plaatje meer compleet te maken.

Rondeel

Dit type stal is speciaal ontworpen met als doel om het verblijf voor de kip zo aangenaam mogelijk te maken en tevens heel veel aandacht te besteden aan het vermijden van milieuschade. In

deze stal wordt aan de kippen echt de mogelijkheid geboden om te scharrelen. Er is een ruime binnenruimte en vrij toegang tot een met netten overdekte buitenruimte. Er zijn zelfs speciale plekken voor rust, schaduw en het leggen van eieren. Gemiddeld heeft een kip in een dergelijke stal 2,4 m² ruimte ter beschikking. (Let wel: in andere stallen zitten kippen met 6 tot 9 kippen op 1 m² !!!). Qua milieu wordt er gebruik gemaakt van hernieuwbare bronnen; de stal is energiezuinig en de mest en andere reststromen worden duurzaam verwerkt.

Kipster

Zijn de Rondeel eieren een goede keuze als het gaat om diervriendelijkheid en milieu, de Kipster-eieren lijken nog een stapje verder te gaan. Hier hebben we het

over een diervriendelijk stalcomplex, met veel aandacht voor milieu- en duurzaamheidsaspecten. Er is veel licht dat door de talloze ramen valt en een goede ventilatie. Dit creëert een aangename en natuurlijke omgeving voor de kippen. Er is volop bewegingsruimte voor de kippen, aangename nestgelegenheden. Er is een natuurlijke buitenruimte gecreëerd, met bosschages en overdekt met netten tegen predatoren. Met zonnepanelen op het dak, een circulaire voederstroom (reststromen uit de voedingsindustrie) en aangevuld met een goede mestverwerking wordt de

uitstoot van ammoniak en CO₂ geminimaliseerd. Dit alles leidt tot een klimaatneutraal productieproces van eieren.

Prijs van een ei

We hebben op de website van een grote landelijke kruidenier eens gekeken wat er zoal aangeboden wordt en voor welke prijs. (Prijspeil half januari 2025). Daarbij zijn we uitgegaan van een verpakkingseenheid voor 6 eieren. Alleen de Rondeel-eieren zitten verpakt in doosjes van 7. We hebben geen gebruik gemaakt van aanbiedingen. Naast de in de tabel opgenomen type eieren zijn er nog speciale eieren met andere samenstellingen (meer Omega 3 of Mais eieren). Die hebben we niet opgenomen in de tabel. Maar dan blijft er nog genoeg te kiezen over!

Naam van het ei	Maat	Code op ei	Beter Leven sterren	Andere keurmerken	Prijs per 6	Prijs per ei
Scharrelei	S	2	1	Natuur en Boer	2,09	0,34
Scharrelei	M	2	1	Natuur en Boer	2,19	0,37
Witte vrije uitloop	M	1	2		1,79	0,30
Vrije uitloop	L	1	2	Natuur en Boer	2,29	0,38
Blij Kip Vrije uitloop		1	2	Blij Kip	2,99	0,49
Biologische eieren	S/M/L	0	3		2,49	0,41
Blij Kip Biologisch		0	3	Blij Kip	3,99	0,67
Rondeel	M/L	1	3	Rondeel	2,99*	0,43
Kipster	S/M/L	2	3	Kipster	1,99	0,33

*Prijs per 7

Het bleek al gauw dat deze landelijke keten nog eieren in de winkel heeft met nog een ander keurmerk. In de eerste plaats is dat het Natuur en Boer keurmerk. Naast aandacht voor dierenwelzijn en natuur is er bij dit keurmerk ook aandacht voor het verdienvermogen van de boer. Men streeft naar een duurzaam productieproces, ook in de toekomst. De boer ontvangt voor deze extra inspanningen een extra vergoeding. Voor de productie van eieren betekent dit o.a. dat na het uitbroeden van de eieren de haantjes niet onmiddellijk worden vernietigd, omdat ze geen eieren kunnen leggen en te langzaam groeien om als vleeskip te kunnen dienen. Bij deze boeren blijven ook de haantjes op de boerderij en wordt het verlies geaccepteerd. Het Blijve Kip keurmerk, nog een andere keurmerk, valt grotendeels samen met het Beter Leven keurmerk (zie tabel).

Interpretatie van de resultaten uit de tabel

Als je voor het eerst de website van een dergelijke kruidenier bezoekt dan zie je alle ei-producten volledig door elkaar staan in willekeurige volgorde. Waarschijnlijk gebeurt dat met opzet om het de consument zo moeilijk mogelijk te maken om de juiste, of zelfs maar een goede, keuze te maken. Maar als je je daar doorheen gewerkt hebt en een soort overzicht gemaakt hebt als in bovenstaande tabel, dan kun je de volgende conclusies trekken.

De prijs van een ei varieert tussen de € 0,30 en de € 0,60. Gedeeltelijk wordt het prijsverschil veroorzaakt door de grootte van de eieren (S is small, M is medium en L is groot). Bij het scharrelei zit er tussen S en M slechts 3 cent.

Het goedkoopste ei is het witte vrije uitloop ei voor € 30 cent, dat ook nog eens 2 sterren meekrijgt van Beter Leven. De scharreleieren met het Natuur en Boer keurmerk, scoren minder goed op dit keurmerk, maar hebben een toegevoegde waarde vanwege het Natuur en Boer keurmerk. Dit zorgt dus voor een duurzamere manier van produceren, maar ten koste van het welzijn van de kip (in dit geval). Als je dat laatste erg belangrijk vindt dan komt het Vrije Uitloop ei met het Natuur en Boer keurmerk in aanmerking. Dit zit nog steeds onder de € 40 cent.

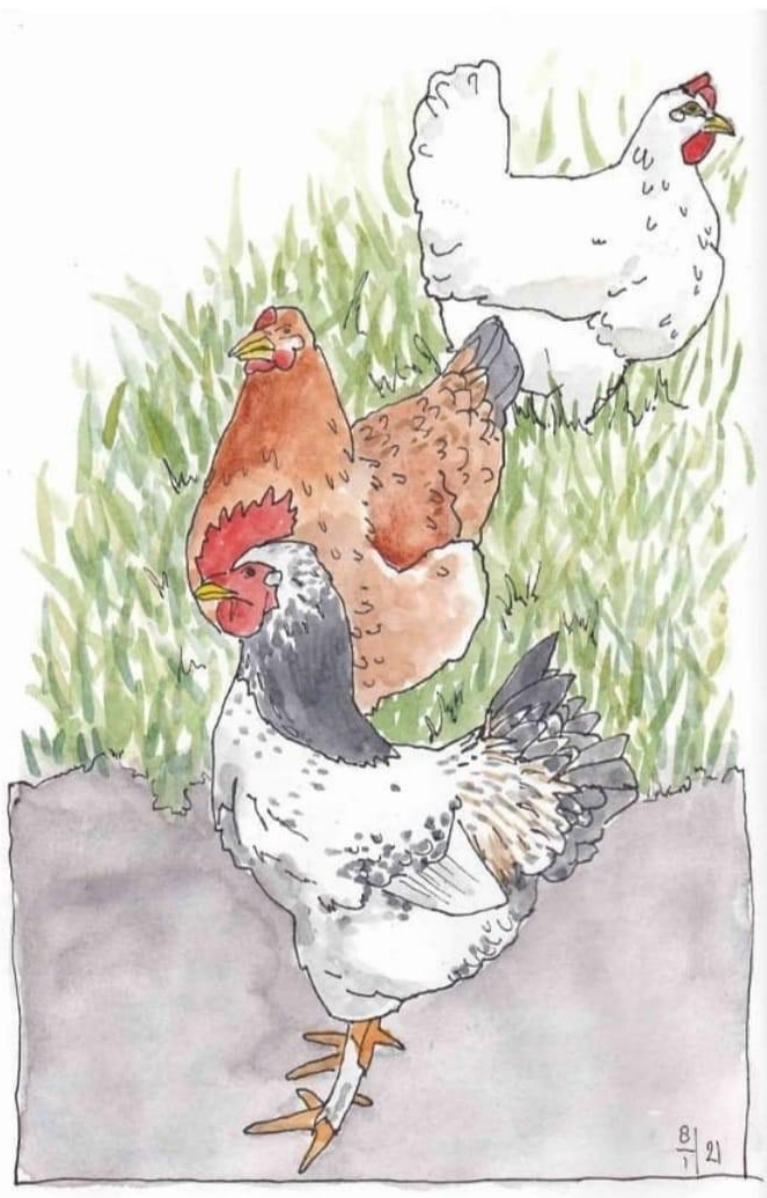
Wanneer het dierenwelzijn voorop staat bij je keuze en je echt voor 3 sterren Beter Leven gaat, dan kom je automatisch bij de biologische eieren terecht. Dat kan nog relatief goedkoop bij de biologische eieren van deze winkelketen, waarbij de maat van het ei kan verschillen tussen klein en groot, voor 41 cent per ei.

Maar ook het Rondeel ei en het Kipster-ei zijn dan een voortreffelijke keus als het om diervriendelijkheid gaat. Deze twee soorten eieren dragen alleen niet het biologisch keurmerk: het voer bestaat hoofdzakelijk uit reststromen, die niet biologisch zijn of hoeven te zijn.

Conclusie

De eerste conclusie van dit alles is dat het ons, als consument niet gemakkelijk wordt gemaakt om goede keuzes te maken. Het meest opvallende is eigenlijk wel het hanteren van de term 'scharrelen'. Je had misschien het idee van een scharrelende kip op een terrein bij een boerderij, maar het betreft dus eigenlijk het slechtste onderkomen voor kippen, dat nog net toegestaan wordt in Nederland. De kippen kunnen niet eens naar buiten!

Op het ei wordt een code gehanteerd van 0 tot 3,

waarbij een lager cijfer verwijst naar een wenselijke situatie. Bij het Beter Leven wordt een omgekeerd beeld gehanteerd: een hoger cijfer betekent een betere diervriendelijkheid.

Op de site van deze winkelketen staan in totaal wel 70 verschillende eierproducten, met allemaal andere kenmerken, zoals gewichtsklassen, kleur, code op eieren, aantal eieren per doos, Beter Leven klasse etc. volkomen door elkaar, waardoor het zoeken naar het meest passende ei een helse zoektocht is voor de gemiddelde consument.

Welke lessen zijn er te trekken?

Bij het ei kun je grofweg drie hoofd-factoren onderscheiden, (als je even de prijs buiten beschouwing laat) die voor je keuze belangrijk kunnen zijn:

1) diervriendelijkheid, 2) al of niet biologisch en 3) milieuaspecten

Indien je diervriendelijkheid belangrijk vindt; ga voor het Beter Leven ei met 3 sterren.

Indien je biologisch voedsel belangrijk vind, ga voor het biologisch geproduceerde ei. Je krijgt de 3 sterren Beter Leven er gratis erbij!

Vindt je milieuaspecten erg belangrijk dan kom ja al snel uit bij het Rondeel-ei of het Kipster-ei. Ook hier krijg de 3 sterren Beter Leven erbij.

Met deze handvatten kan een ieder zich een weg banen in het gigantisch woud van mogelijke soorten eieren.

PS Kijk nog even in de koelkast om na te gaan welke soort eieren bij jou in huis staan. Misschien brengt bovenstaand verhaal je nog op andere gedachten!

Organen banaancake

Ria Tuyt

Inleiding

Hieronder volgt een recept voor banaacake, dat werd aangeboden bij ons bezoek aan Buitencentrum mOERVELD afgelopen jaar, waar veel actieve vrijwilligers van IVN-Meerssen aan deelgenomen hebben. Er was veel te zien, vanaf het begin is er een bandkeramische boerderij gebouwd door vele scholieren en vrijwilligers. We hebben daar kennisgemaakt met de leefwijze en gebruiken van toen. Hier volgt het recept. Smakelijk eten!

Vorbereidingstijd: 15 minuten

Bereidingstijd: 40 minuten

Porties: 12 porties

Ingredienten:

120 gr boter op kamertemperatuur

140 gr bruine basterdsuiker

2 eieren

250 gr bananen geprakt, ongeveer 2 flinke bananen

1 tl vanille essence

115 gr bloem

135 gr oergranen

1/4 tl zout

1 tl baking soda

Topping:

50 gr oergranen

3 el honing

2 el boter gesmolten

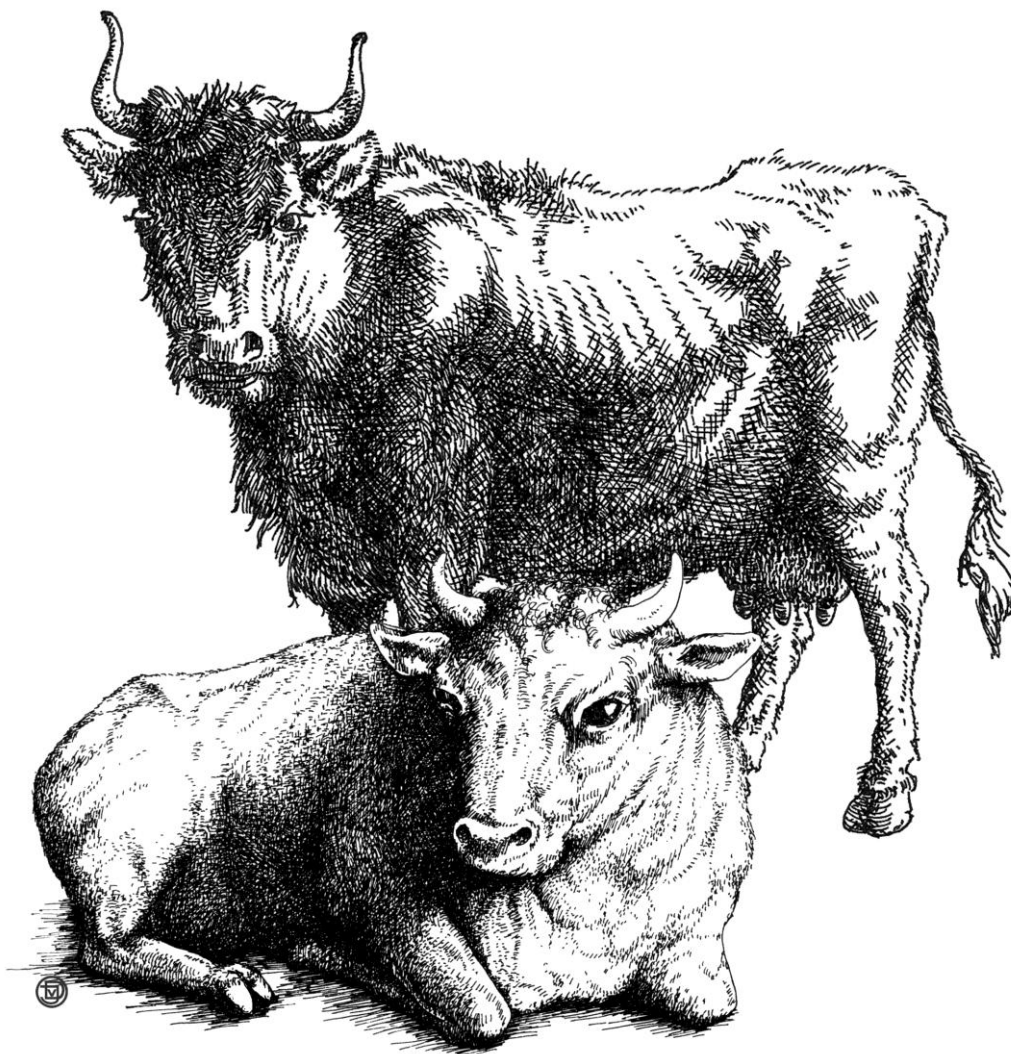
2 el walnoot gehakt

1/2 tl kaneel

Instructies:

Verwarm de oven voor op 175°C.

Doe de bloem, de oergranen, het zout en de baking soda samen in een kom en meng goed. Doe de boter met de bruine suiker in een kom en mix dit goed. Klop de eieren, de geprakte banaan en de vanille erdoor. Mix het geheel met de bloem tot het een geheel vormt. Neem een cakeblik en bekleed dit met bakpapier. Doe het beslag in de cakevorm en zet even apart tot je de topping hebt gemaakt. Mix hiervoor Brinta Oergranen met de honing, gesmolten boter, walnoot en kaneel en roer goed door. Verspreid de topping over de bovenkant en schuif de cake in de oven. Check na 30 minuten hoe het eruit ziet en indien nodig bedekken met aluminiumfolie. De cake is gaar als een houten prikker er droog uitkomt.

Winterexcursie Stammenderbos bij Spaubeek

Wil Lemmens

Inleiding

De winter is op 21 december 2024 begonnen en duurt tot 20 maart 2025. Onze traditionele winterexcursie pakken we op na de drukke feestdagen. Op zondag 19 januari 2025 gaan we op pad in het Stammenderbos bij Spaubeek. Vandaag is Renate Wagemans onze leidende gids. Het is voor haar de eerste keer dat ze officieel een excursie leidt in het kader van haar opleiding tot natuurgids. Ze heet de tien deelnemers uit de diverse gemeenten van harte welkom. Na haar welkomswoord gaan we op pad. De winter doet zijn naam eer aan want het vriest één graad terwijl het rijp aan de bomen en struiken kleeft als gevolg van lichte mist gecombineerd met vorst. Dat geeft prachtige winterse sfeerplaatjes waar de deelnemers volop van genieten. Deze winterse plaatjes willen we de lezer niet onthouden.

Aan de deelnemers wordt gevraagd of ze meegedaan hebben aan de Eindejaars Plantenjacht 2024. Iedereen kijkt elkaar vragend aan en dat zegt eigenlijk al genoeg. Deze Plantenjacht wordt elk jaar georganiseerd door FLORON. Zij vraagt aan plantenliefhebbers om tussen eerste kerstdag en 3 januari een uur te gaan wandelen en te zoeken naar bloeiende planten. Ook wij vragen aan onze deelnemers of ze goed willen kijken naar bloeiende planten ondanks de vorst en de gevallen sneeuw.

Wat het resultaat van deze excursie is, blijft nog een verrassing tot aan het einde van de wandeling en dus ook aan het einde van dit verhaal.

Voordat we het Stammenderbos inlopen, slaan we rechts af via een poortje naar een weiland. Het pad is niet zo drassig omdat de toplaag net ietsjes bevroren is. We wandelen richting de snelstromende Geleenbeek. De vraag is waar deze ontspringt en hoe lang deze beek is? De bron is gelegen in Benzenrade in de gemeente Heerlen. Na bijna 40 km stroomt deze beek bij Stevensweert in de Maas.

We vervolgen het pad en zien links en rechts diverse soorten schapen. We checken via Obsidentify en het antwoord is: 100% schaap! Welke het zijn weten we niet, maar we voegen wel foto's bij zodat een ter zake kundige lezer ons naderhand kan tippen welke het zijn

We steken de weg over en komen terecht in een soort oerwoud waar vele bomen zijn omgevallen, omgewaaid of omgezaagd. Het is een prachtig zicht met het mos en rijp op de boomstammen. Welke bomen het precies zijn weten we niet, maar in ieder geval een aantal populieren ofwel canadassen. We zien grote bossen 'Haamsjeut' ofwel mistletoe of maretak op de grond liggen. Ook kijken we naar vele soorten paddenstoelen waarvan we er een paar opnemen in dit artikel.

Via een hekje slaan we rechtsaf en zien een kapel liggen, zomaar in een uithoek van de bewoonde wereld. Voordat we naar de kapel lopen, zien we een groot informatiebord hangen van IVN Spaubeek. Daar staat veel informatie op over de geschiedenis van het gesteente hier in de omgeving en over de de historie van de loop van de Maas.

We staan stil bij de kapel genoemd naar Sint-Anna. De historie vertelt ons dat in 1148 de kerk van Spaubeek voor het eerst wordt genoemd. Ze was gewijd aan Sint-Laurentius. Ze stond echter niet in de dorpskern, maar bevond zich langs een oude Romeinse heerbaan ver buiten het dorp. In 1837 werd er in het dorp Spaubeek een aan Sint-Laurentius gewijde kerk gebouwd en werd de kerk in de buurtschap Oude Kerk gesloopt. In 1865 werd op de plaats van de oude parochiekerk een kapel gebouwd ter ere van Sint-Anna,

In de volksmond ook wel Oude-Kerk genoemd. In 1989 werd de kapel gerestaureerd. Dat we hier in een oud stuk van Spaubeek zijn, zien we aan de oude huizen naast de kapel, waarvan het grootste gedeelte in de steigers staat en dat al jaren lang!

Na deze historische terugblik lopen we geen rondje om de kerk, maar dit keer een rondje om de Sint-Anna kapel. Wat ons opvalt is dat er grote stenen liggen op betonnen vloerplaten. Tevens merken we op dat er buizen op staan waarin informatie zit over de desbetreffende stenen.

Dit blijkt van IVN Spaubeek te zijn die een speciale werkgroep Geologie hebben. Het hoofddoel van deze werkgroep is belangstellenden kennis te laten maken met de geologische opbouw van het Limburgs landschap, de Ardennen en de Eifel, die nauw met elkaar verweven zijn. Nu wordt de samenhang van het informatie bord en de stenen rondom de kapel duidelijk, met dank aan IVN Spaubeek.

We lopen weer terug naar onze route en banjeren door de langzaam dooiende modder. Dan staan we voor het Stammenderbos met zijn steile hellingen. Aan de deelnemers wordt gevraagd welke route ze willen volgen. Via het steile pad of het nog steilere pad omhoog? Onze deelnemers ontbreekt het niet aan gevoel voor avontuur. Gekozen wordt voor de hele steile helling. Onderweg horen we de eerste vogels kwetteren en zelfs de specht laat van zich horen. De vogelApp 'Merlin Bird' wordt ingeschakeld en snel horen we de diverse mezen maar ook de boomkruiper. We staan stil en zien hem net wegvliegen naar een andere boom. Natuurlijk komt de vraag op wat ook alweer het grootste verschil was tussen een boomkruiper (links) en een boomklever (rechts)? Er is een ezelsbruggetje om de boomklever en de boomkruiper te herkennen. De

boomklever (blauwgrijs-roest-oranje) kan makkelijk de stam omhoog én omlaag lopen. Hij schuifelt alle kanten op en lijkt aan de stam te kleven. (Of: KLever heeft KLeur.) De boomkrUlper is brUIn-wit. Hij hipt (kleeft dus niet) – spiraalsgewijs – omhóóg tegen de stam, op zoek naar insecten. Als hij boven is, vliegt hij naar de voet van de volgende boom en begint opnieuw van beneden naar boven. (Bij het voorwandelen zagen we overigens ook nijlganzen zitten, hoog in de boom, om hun nest te bouwen voor de lente.)

We kijken verder naar de bomen in het bos. We zien dat er ruimte en dus licht gekomen is in het bos. Dit is het gevolg van de kap van de Amerikaanse eik. Dat stond ook in onze uitnodiging voor deze excursie en daarom willen we hier nu verder op ingaan. Eerst vertellen we iets over de Amerikaanse eik. Dit is een snelgroeiende boom die oorspronkelijk uit het oosten van Noord-Amerika komt. In Europa werd hij aangeplant als sierboom. De bladeren verteren slecht, waardoor zich een dikke strooisellaag vormt. De soort is invasief in West-Europa en verstoort er de biodiversiteit. De soort is in Nederland in gebruik sinds 1825 en in het verleden ook in bossen op grote schaal aangeplant. De eik kan 35 meter hoog worden. Een nadeel van de Amerikaanse eik is dat deze een brede en dichte kroon vormt en daardoor onder bosomstandigheden andere boomsoorten verdringt en geen ondergroei toelaat. Bijkomend zorgt de

dikke strooisellaag ervoor dat zaden van andere soorten moeilijker succesvol kunnen kiemen. Sommige bosbeheerders vinden daarom dat deze exoot niet in de Lage Landen thuishoort. We gaan nu op zoek naar deze boom en vinden er een aantal aan de rand van het bos. De uitdaging is om die grote hoogte goed in beeld te brengen. De vraag die meteen opkomt is natuurlijk waaraan je deze boom kunt herkennen? Natuurlijk aan de bladeren, maar die zitten nu niet aan de boom. De boom bloeit in mei en

heeft in de herfst roodbruine bladeren. Op de grond liggen wel nog bruin gekleurde bladeren die nu prachtig zijn met het rijp erop. De bladeren kunnen 20 centimeter lang worden en hebben 4 tot 5 spitse, getande lobben. Op de foto kun je de grof getande bladrand nog goed zien. Als we naar de stam kijken zien we dat deze glad is en dat hij een beetje in een kurketrekker beweging draait. Ook zien we horizontale gegroefde ringen/strepen. Je herkent de boom ook aan de eikels die donkerder zijn

van kleur dan de zomereik. Ze hebben bovendien een scherpe punt en zijn dikker dan die van de inheemse eiken. Terugkomende op de verstoring van de biodiversiteit is dat op deze Amerikaanse eik amper 20 soorten insecten leven, terwijl er dat op een zomereik minstens 400 zijn! De deelnemers willen graag weten wat nu de verschillen zijn tussen de diverse eikenbomen. We verklaren dat aan de hand van een ezelsbruggetje. Bij de zomereik zijn de eikels lang gesteeld en heeft het blad een korte steel (korte broek in de zomer). Bij de wintereik is het precies andersom. Van de wintereik zijn de eikels kort gesteeld en zittend, het blad heeft juist een lange steel (lange broek in de winter). De Amerikaanse eik heeft grote bladeren waarvan de bladlobben uitlopen in een scherpe punt.

We komen samen tot de conclusie dat het determineren van bomen, ondanks boekjes en zoekkaarten, niet eenvoudig is en zeker niet in de winter. Toch willen we nu in de winter en zo vlak na de kerst nog even stilstaan bij een aantal naaldbomen die we tegenkomen op ons pad. Ook hier doet de rijp op de bomen en naalden wonderen, getuige bijgaande foto.

We gebruiken een bekend ezelsbruggetje om de soorten snel te herkennen; een spar heeft 1 naald (solo) aan de tak. Een den heeft 2 naalden (duo) aan de tak, terwijl de larix meerdere naalden (legio) heeft, die trouwens afvallen in de winter.

We lopen nu langzamerhand weer terug naar het startpunt en kijken onderweg naar het oude retraits huis, dat nu een asielzoekerscentrum is. Dit retraits huis, met de naam Sint-Ignatius, werd gesticht door de Jezuïeten. Ook de IVN-afdeling Spaubeek is hierin gehuisvest. Je kunt nog duidelijk de contouren zien van de kloostertuin met zijn beplanting waarbij de grote Rhododendrons in het oog springen.

Na ruim 2 uur wandelen komen we weer aan bij het startpunt op de parkeerplaats van het station van Spaubeek. De temperatuur is constant op min één graad gebleven en het voelt nu warmer aan vanwege onze inspanning. Voordat we afsluiten vragen we de deelnemers hoeveel bloeiende planten ze, ondanks de sneeuw, onderweg gezien hebben. Dit naar aanleiding van de eerder genoemde Plantenjacht. Eureka, gelukkig heeft een van de deelnemers een sneeuwkllokje gefotografeerd bij de Sint-Annakapel. Onderweg hebben we wel mooie, gekleurde paddenstoelen gezien, zie bijgaande foto's. In het kort lichten we toe wat de resultaten landelijk waren van deze plantenjacht, in de vorm van de top tien meest scorende, bloeiende planten.

Top tien

1. Madeliefje
2. Straatgras
3. Klein kruiskruid
4. Paarse dovenetel
5. Paardenbloem
6. Vogelmuur
7. Gewone melkdistel
8. Herderstasje
9. Gewone kropaar
10. Duizendblad

Hier onze toplist van paddenstoelen.

Elfenbankje

Gele Korstzwam

Paarse korstzwam

Samen kijken we terug op een geslaagde winterexcursie met een mix van natuur, historie en vooral winterse sfeerbeelden. Renate sluit de excursie af en krijgt een warm applaus voor haar eerste en geslaagde optreden als natuurgids in opleiding. De deelnemers wensen haar veel succes met haar opleiding.

Watersystemen in Meerssen en omgeving

Drie Geultakken en Gelei-Kanjel

Wim Derks

Inleiding

Bij de nieuwjaarswandeling van 5 januari j.l. zou volgens de aankondiging ook aandacht zijn voor water. Die aankondiging werd meer dan waargemaakt. Er kwam bijna voortdurend water uit de lucht, er lag veel water op de paden en er stroomde veel water in de Geul en het Gelei. De Geul en het Gelei werden bovendien onderwerp van discussie tussen de deelnemers aan de wandeling. Als bijdrage in de discussie heb ik voorliggend artikel geschreven.

Discussiepunten

Het eerste punt van discussie had betrekking op de drie takken van de Geul in Meerssen. Welke tak is de oorspronkelijke stroom?

Het tweede punt van discussie ging over het watersysteem van het Gelei en de Kanjel in Rothem en de landgoederenzone tussen gemeente Meerssen en Maastricht. Hoe zit dat systeem in elkaar?

Voor dit artikel heb ik de volgende bronnen gebruikt:

- De Tranchotkaart, de eerste topografische kaart van kort na 1800
- Topografische kaarten met ingang van 1850 www.topotijdreis.nl
- M. Meerman, "De Geul, zij-rivier van de Maas, Bijdrage tot de hydrografie van een uniek riviertje", 1975
- De leggerkaart van Waterschap Limburg die te vinden is via de website van het Waterschap:

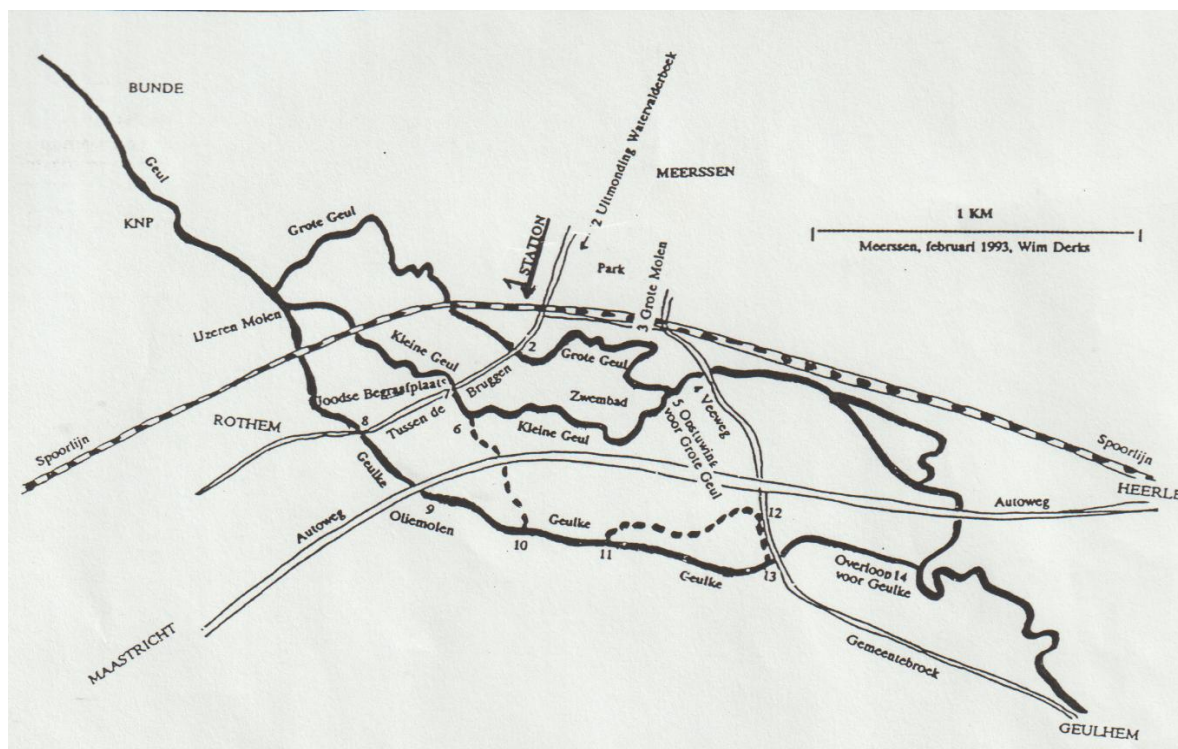
<https://ws-limburg.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=491934138032419e9d2aed49b12fe5c3>

Meerman geeft ook de situatie weer voor de aanleg van de autoweg naar Heerlen (A79) in 1972. Meerman gebruikt de oude oorspronkelijke benamingen van de waterlopen. Het Waterschap heeft namen veranderd. In dit artikel wordt uitgegaan van de oude oorspronkelijke namen.

De takken van de Geul

Op basis van kaart 1 in dit artikel kan de volgende beschrijving gemaakt worden van het Geulsysteem in Meerssen. De Geul heeft in Meerssen diverse parallel stromende takken. De meest noordelijke is de Grote Geul met de Grote molen en waar de uitmonding van de Watervalderbeek in uitkomt. De Grote Geul wordt door het Waterschap Geul genoemd. De middelste is de Kleine Geul, die langs de Joodse begraafplaats loopt en die geen watermolen heeft. De meest zuidelijke is het Geulke met de Oliemolen en de IJzerenmolen (of Nieuwe molen of Rothemer molen). Noordoostelijk op de kaart heeft de Geul ook twee parallelle stromen, de Grote Beer en de Kleine Beer in het landgoed Eijkendael. Dat is ten zuidwesten van het punt waar de Houthemmerweg de spoorlijn kruist.

Kaart 1 Takken van de Geul

Naast deze permanent watervoerende takken van de Geul zijn er nog twee overlopen die water voeren bij hoogwater. Dit betreft het traject dat begint westelijk van de brug van de Gemeentebroek over het Geulke (punt 13 op de kaart). De tweede overloop begint bij De Dellenweg (punt 10) en gaat onder de autoweg door. Deze situatie is ontstaan na aanleg van de autoweg A79. Voordat de autoweg er was meanderde het Geulke vanaf de overloop 14 naar het noordwesten, daar waar nu de autoweg ligt, naar punt 12 en vervolgens naar punt 11. Tussen punt 14 en punt 11 is het Geulke dus gegraven bij aanleg van de autoweg en vertoont in dit traject geen natuurlijke loop met meanders.

Nu gaan we naar het discussiepunt welke van de drie Geultakken de oorspronkelijke loop van de Geul is. Mijn redenering tot nu toe was als volgt. Voor molens worden molentakken gegraven. Langs de Kleine Geul is geen molen. Die is dus niet gegraven en is dus de oorspronkelijke loop van de Geul en de Grote Geul en het Geulke zijn gegraven ten behoeve van molens. Meerman noemt de middelste Kleine Geul de hoofdstroom, omdat die het meeste water afvoert. Door anderen werd bij de nieuwjaarswandeling naar voren gebracht dat de Grote Geul de oorspronkelijke tak is. Die tak is inderdaad groot en Meerman vermeldt dat die daarom ten onrechte beschouwd wordt als hoofdstroom. De discussie heeft mij aan het denken gezet en ik kom nu tot de volgende redenering. Stroomopwaarts bij de Geul, dus Geulhem en verder stroomopwaarts, geldt over het algemeen dat de molentak niet meandert maar recht gegraven is en dat de lengte van deze molentak hooguit enkele honderden meters is. Bij Meerssen is de situatie heel anders. De takken waaraan molens staan meanderen en zijn meer dan een kilometer lang. Meerssen lag vroeger bij een moeras (Marsna), daar waar het vlakke deel van de Geul breed wordt en overgaat in de delta van de uitmonding in de Maas. In dat gebied had de Geul, voordat de mens ingreep, waarschijnlijk meerdere parallelle stromen, die meanderden en zich mogelijk soms verplaatsten na hoogwater. De mens heeft dat watersysteem vastgelegd en heeft stuwen gemaakt om daarmee twee takken geschikt te maken voor molens, de noordelijke Grote Geul (die het breedste was) en het

zuidelijke Geulke. Er zou hier dan geen sprake zijn van gegraven molentakken. De Grote Geul zou dan mogelijk oorspronkelijk de hoofdstroom zijn geweest en de Kleine Geul en het Geulke zouden er dan mogelijk ook al geweest zijn voordat de mens ingreep.

Wat vind je van deze redenering? Heeft iemand nadere informatie?

Kanjel, met oude naam Canjel (zie kaart 2)

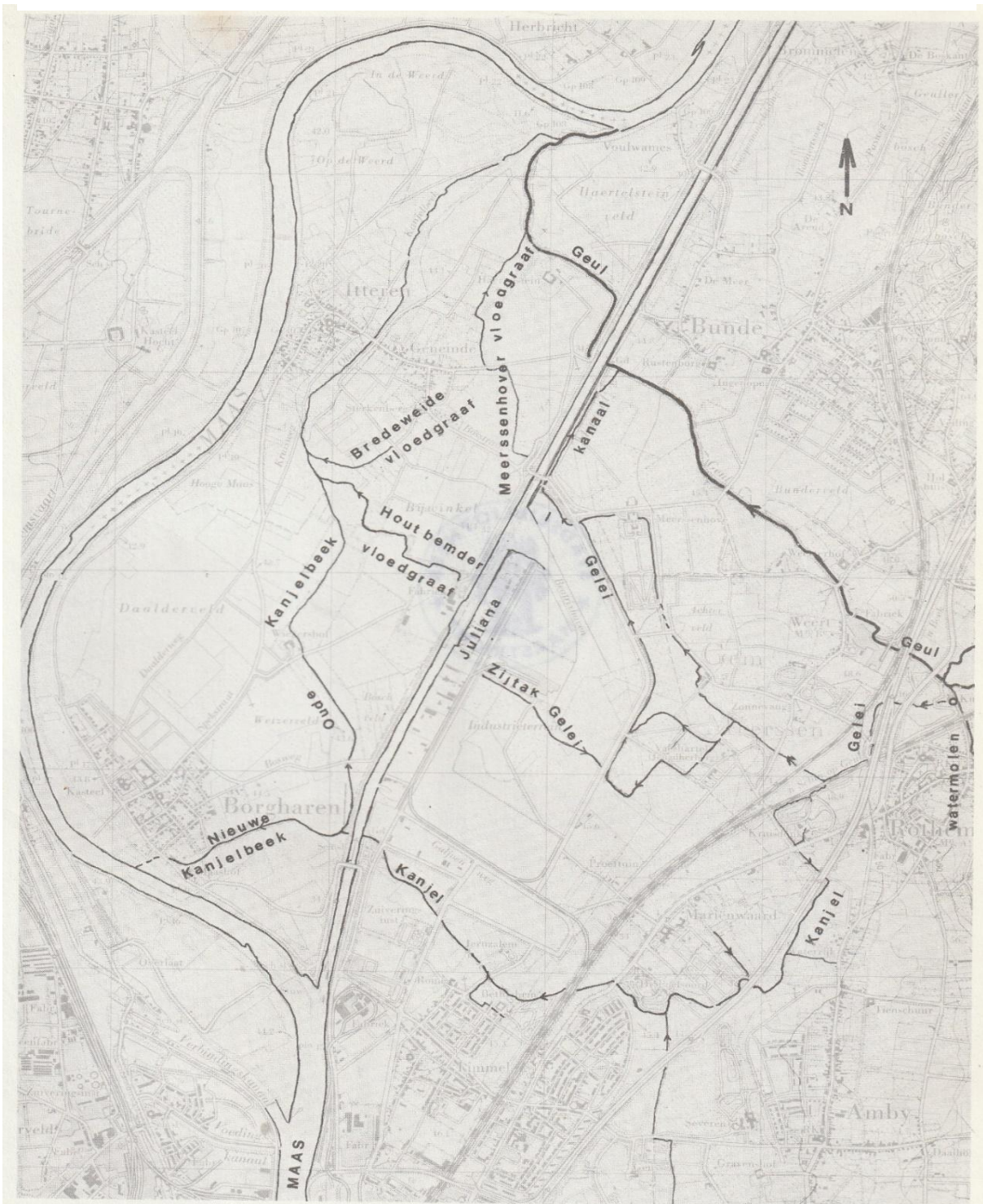
Op de topografische kaart van 1850 staat ten noordwesten van Amby, ten oosten van de Meerssenerweg, een gebied aangegeven met de naam Canjel. Daar begint volgens de kaart de Canjelbeek, die langs Limmel richting Borgharen stroomt. Net voor Borgharen is er een aftakking die daar naar de Maas stroomt. Die aftakking wordt op latere topografische kaarten Nieuwe Canjelbeek genoemd. Naar het noorden gaat de Oude Canjel verder naar het noorden door Itteren en mondt vlak bij de Geul uit in de Maas. Na 1910 is de uitmonding verplaatst naar de Geul, dicht bij de uitmonding van de Geul in de Maas. Ten westen van Amby komt vanuit het zuiden ook een beekje vanaf de Geusselt dat uitmondt in de Canjelbeek. De Kanjel is dus een natuurlijke afwateringsbeek van een nat gebied ten westen van Amby. Na de aanleg van het Julianakanaal stroomt de Kanjel onder het kanaal door en ligt de splitsing van Nieuwe en Oude Kanjel direct ten westen van het kanaal.

Gelei

Op de Tranchotkaart van kort na 1800 zijn ten westen van Rothem drie kastelen (grote gebouwen) vermeld: Meerssen Hove, Vaeshartelt en Cruis Molen (het huidige Kruisdonk). Die kastelen hebben behoefte aan een beheersbare hoeveelheid water voor grachten, waterpartijen en kennelijk zelfs een molen bij Kruisdonk. Daarvoor heeft men een watersysteem gegraven: het Gelei.

De IJzeren molen, ook wel Nieuwe Molen genoemd, aan het Geulke in Rothem behoorde tot het kasteel Vaeshartelt. Het complex heet nu Nobama Care Rothemermolen. Er was een overloop, een aftakking van het Geulke, onder de molen door, die nu door een wit deurtje naar buiten komt. Daar begint het Gelei.

Kaart 2 Kanjel en Gelei

Kaart XXV ZIJBEKEN VAN DE GEUL

Bron: M. Meerman, "De Geul, zij-rivier van de Maas, Bijdrage tot de hydrografie van een uniek riviertje", 1975. Kaartenboekje. Situatie voor aanleg van de autoweg

De loop van het Gelei is een aantal keren aangepast onder andere vanwege aanleg spoorlijn en autowegen. Laten we de loop volgen op basis van de situatie in 1970 zoals weergegeven op kaart van Meerman (zie kaart 2).

Het Gelei stroomt naar het westen, onder de Maastrichterweg door en voedt daar de vijver bij het restaurant. Vervolgens stroomt het Gelei onder de autoweg door en gaat dan naar het zuiden, eerst westelijk van de autoweg en dan westelijk van de spoorlijn van Maastricht naar Meerssen. Na 200 meter gaat een aftakking van het Gelei onder de spoorlijn door naar Kruisdonk. Het Gelei stroomt dan noordwestelijk en voedt de waterpartijen bij Vaeshartelt en Meerssenhoven. Overtollig water stroomt naar het noorden langs het kanaal en komt in de Geul uit, net voordat die onder het kanaal door gaat. De aftakking naar Kruisdonk voedt daar de waterpartijen en werd mogelijk vroeger gebruikt voor een molen. Het overtollige water stroomt naar het zuidoosten onder de weg Mariënwaard/Kruisdonk door en in 1970 onder de autoweg door naar het landgoed Severen bij Amby. Daar stroomt het water naar het zuiden en komt uit in het stroomgebied van de Kanjel. Via een aftakking van het Gelei zijn de Geul en de bovenloop van de Kanjel dus verbonden met elkaar.

Verandering van de loop van het Gelei

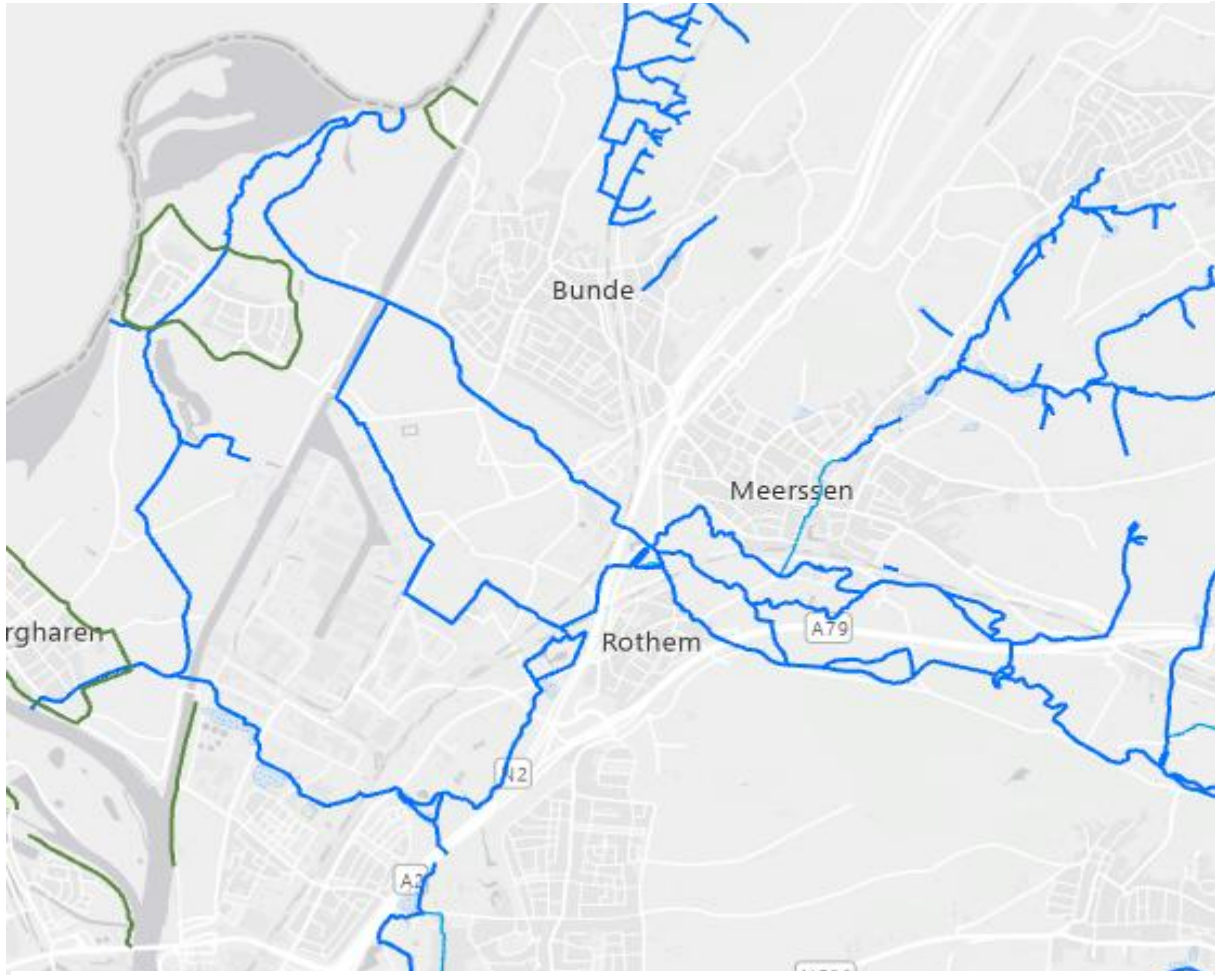
Bovenstaande informatie heeft betrekking op de situatie in 1970. Later is er wat veranderd in de loop van het Gelei. Er is een tweede overloop van de Geul naar het Gelei gemaakt. Die overloop ligt buiten (ten oosten van) het gebouw van de IJzeren molen, zodat die beter bereikbaar is.

Bij hoog water komt met het water van de Geul slib in het Gelei. Vooral in het verleden zat daar verontreiniging bij zoals zink. Onder andere de waterpartijen van Vaeshartelt zijn daardoor deels dicht geslipt met verontreinigd sediment. Die waterpartijen zijn opgeschoond. Om dit zo te houden is er ten zuiden van de IJzeren molen een slibopvang gemaakt, een breed water waar het Gelei doorheen stroomt.

Een derde verandering hangt samen met de veranderingen van de autoweg met name ook de aanleg van het Knooppunt Kruisdonk. Het overtollige water van Kruisdonk gaat nu niet meer onder de autoweg door

naar Severen, maar blijft ten westen van de autoweg om achter Grande Suisse in de Kanjel uit te komen. De huidige situatie is weergegeven in kaart 3.

Kaart 3 Het watersysteem van Kanjel en Gelei

Bron: De leggerkaart van Waterschap Limburg

Oudere informatie over het Gelei

Uit het boek van Meerman wordt tot slot de volgende tekst overgenomen: *‘In eerste instantie was het Gelei afgetakt om de watertoevoer naar Vaeshartelt te verzorgen. Aan de waterloop was ook een privilege verbonden. In een beschrijving van Vaeshartelt, die gedateerd kan worden kort na 1686, staat vermeld: ‘Als imant een dootslagh ofte andere capitael delict gedaen heeft endemet een voet int voorgemelde water geley treedt ende voort op Vaeshartelt compt, den Heere van dien de magt heeft den delinquant voor drey daegen vrij geley te geven.’ Waaruit blijkt, dat het Gelei niet alleen zorg droeg voor het welzijn van de ‘upper ten’ maar tevens de belangen van de onderwereld behartigde.’*

Nieuws uit onze Vlindertuin

Wil Lemmens

Het belangrijkste nieuws is dat we een nieuwe Coördinator hebben gevonden in de persoon van Noël Jaminon woonachtig in Bunde. Via deze weg wensen we hem veel succes toe. En hij ging meteen aan de slag in de Vlindertuin op donderdagochtend 28 november 2024. Toen was het tijd voor het groot onderhoud, uitgevoerd door de werkgroep Landschaps-onderhoud. Het weer was prachtig en de werkgroep had er veel zin in, samen met een aantal vrijwilligers van de Vlindertuin. Met 14 man sterk werden de paden voorzien van houtsnippers, planten verplaatst, overhangende takken gesnoeid en zaailingen verwijderd.

De werkgroep had prima werk geleverd en als beloning was er koffie met een wafel. Dus heb je zin om vrijwilliger te worden bij deze werkgroep, laat het ons weten. Sowieso zoeken we nog vrijwilligers voor de vlindertuin die willen meehelpen. Bijvoorbeeld door regelmatig vlinders te tellen of

misschien wel rondleidingen te verzorgen. Ook de plantenwerkgroep was druk bezig met verplanten tijdens het groot onderhoud. In het voorjaar van 2025 gaan ze voor de 4e maal inventariseren. Heb je interesse? Meld je aan. Weet je iemand die verstand heeft van grassoorten, laat het ons weten.

Terug naar het onderhoud van een vlindertuin. Dat ziet er anders uit dan de tuin bij jou thuis. Je moet bijvoorbeeld oppassen met spitten want er kunnen vlinderpoppen in de grond zitten. Ook uitgebloeide bloemen en planten moet je laten staan. Dus wil je vlinders in je eigen tuin, maak hem dan niet helemaal winterklaar, omdat er nog poppen kunnen zitten in en aan de stengels. Dat is wel even wennen, maar wat is het leuk als je in de lente de eerste vlinders ziet fladderen in je eigen tuin.

Als we het toch over vlinders hebben, dan zagen we op 17 oktober 2024 nog een Atalanta (zie foto), die nog van de nectar snoept van de bloemetjes van de klimop. De vraag die regelmatig gesteld wordt is waar de vlinders blijven in de winter? De meeste vlinders brengen de winter door als eitje, rups of pop. Vlinders

die overwinteren als vlinder zijn: de kleine vos, de dagpauwoog, de gehakkelde aurelia en de citroenvlinder. In de vroege voorjaarszon zijn dit ook de eerste vlinders die zich laten zien. Een van onze favoriete vlinders is het Oranje tipje. Dat is een echte voorjaarsvlinder die je vaak ziet op de plant 'Look zonder look'. Dus ga eens in het voorjaar kijken in onze vlindertuin en als je een vlinder ziet, maak een foto en stuur deze op naar ivnmeerssen@gmail.com.

De projectgroep Vlindertuin vergadert in de opstartfase ongeveer om de twee maanden. Belangrijkste resultaten in de afgelopen periode zijn onder andere:

- het opstellen van een document met betrekking tot visie en beheer van de Vlindertuin,
- het maken van een beheer- en onderhoudsplan,
- het opstellen van instructiemateriaal voor de gids,
- het in kaart brengen van de planten, struiken en bomen,
- het binnenhalen van sponsorgelden,
- het overleg met de gemeente,
- het promoten van onze vlindertuin o.a. via een presentatie als pareltje tijdens de IVN actieve ledendag op 25 januari 2025 in Melderslo.

Achter de schermen wordt al gewerkt aan de officiële opening van de vlindertuin in juni 2025 waarbij aandacht besteed wordt aan het bereiken van jong en oud. We zullen hier tijdig over berichten. Elke hulp is natuurlijk welkom. Ook proberen we samenwerking te zoeken met Scouting Bunde, onze burens van de Vlindertuin. Samenvattend: meer dan genoeg uitdaging in onze Vlindertuin.

Is je nieuwsgierigheid gewekt, aarzel dan niet om contact op te nemen met een van onze coördinatoren. Je vindt hun namen op de laatste bladzijde van deze Haamsjeut.

Boomkikkers en Bramen

Jan van Dingenen

Inleiding

Boomkikkers zijn hele leuke diertjes om te zien. Ze lijken op kikkers en die zijn inderdaad familie. In Nederland zijn ze inheems, maar een jaar of dertig geleden waren ze hier uiterst zeldzaam geworden. In Limburg zat toen nog een kleine groep in De Doort, het natuurgebied in Midden-Limburg. Ik heb begrepen dat ze daar al van oudsher leefden en dat ze gebruik maakten van de beken de Middelsgraaf en de Kaanjelbeek. En van de kleiputten die ooit grondstof hebben geleverd voor de dakpannen industrie in Echt. In Midden-Brabant zat toen nog een groepje in De Brand bij Udenhout en daar ‘woonden’ ze in afgravingen van veen waar men brandstof van maakte, vandaar de naam. Elders in Nederland waren er toen ook nog groepjes in de Achterhoek en Twente en in Zeeuws Vlaanderen. Rond 1990 schijnt het dieptepunt geweest te zijn.

Mijn eerste boomkikker

Niet lang nadat wij midden jaren zeventig in Zuid-Limburg waren komen wonen, organiseerde IVN Ulestraten een excursie naar De Doort onder Echt. En daar zag ik mijn eerste boomkikkertje in een braamstruik! Ik vond het een heel apart en leuk diertje: een klein kikkertje met zuignapjes aan de pootje dat in een braamstruik klimt en daar op een blad gaat zitten zonnen! Het heeft duidelijk indruk gemaakt. Later ben ik er nog wel eens geweest, maar misschien steeds in het verkeerde seizoen want dan zag ik geen boomkikkertjes! Maar geen

Boomkikkertje: deze liet ons zijn kunstjes zien!”

boomkikkertjes zien kan ook andere oorzaken hebben. Ik kom daar op terug.

Boomkikkers zijn kleine diertjes die in mijn huidige omgeving in Midden Brabant ooit normaal waren, daarna bijna uitgestorven en een jaar of vijftien geleden weer geïntroduceerd. Opnieuw introduceren gaat natuurlijk met up-en-downs, maar tot nu kunnen de kikkertjes zich heel goed handhaven ondanks de droge zomers en zelfs flink uitbreiden in nieuw aangelegde of opgeschoonde vijvers en vennetjes en in de struiken en bosjes. De kikkertjes hebben hun areaal ook al flink kunnen uitbreiden, maar een paar jaar geleden, in 2021, was de aanwas extreem groot: ik hoorde over een telling van over de duizend en die was toen nog niet afgerond! Voor mij mag de groei nog wel even doorgaan, want echt

Boomkikkers: Een warme dag begin september 2021

overlast veroorzaken de boomkikkers niet. De enige klachten komen van mensen die dicht bij de vennetjes wonen waar de mannetjes kikkers in het voorjaar 's avonds hun vriendinnetjes roepen! Ze schijnen dan met de hele groep een ongelooflijk kabaal te produceren!

Het leven van de boomkikkers

Onze boomkikker (*Hyla arborea*) is een amfibie en familie van de groene en bruine kikkers en van de padden. Daar is men het over eens, maar hoe deze hele grote familie precies in elkaar zit is nog niet helemaal duidelijk. Wij hebben maar één soort boomkikkers en die komt ook voor in het grootste deel van Midden-Europa: in Scandinavië ontbreekt het kikkertje praktisch, maar ook in Italië en in sommige kustgebieden rond de Middellandse Zee. Maar op verschillende eilanden (o.a. Sardinië en Corsica) hebben ze een familielid: de Sardijnse boomkikker (*Hyla sarda*). Onze boomkikker heeft een lengte van ca. 4 centimeter, de huid is glad en fris groen. Karakteristiek is de bruine streep die over de flank loopt van de bek naar de achterpoten. De Sardijnse boomkikker is ongeveer even groot, maar heeft vaak een minder gladde rug en donkere vlekken. Op het vaste land rond de Middellandse Zee worden nog twee soorten boomkikkers genoemd: *Hyla meridionalis* en *Hyla molleri*. Die laatste schijnt specifiek te zijn voor Spanje en Portugal.

Roepende boomkikker; Een boomkikker gebruikt zijn bovenmaatse kwaakblaas om vrouwtjes te roepen

Onze boomkikker heeft als amfibie water nodig bij de voortplanting. Liefst niet te diep en niet helemaal in de schaduw want de eitjes hebben warmte nodig voor de ontwikkeling. De mannetjes verzamelen zich daar en roepen naar de vrouwtjes zoals gezegd. De mannetjes hebben een kwaakblaas die in verhouding veel te groot lijkt: groter dan het kopje! Bovendien kwaken ze bij voorkeur met een groep mannetjes en stemmen dan op elkaar af zodat hun gezamenlijke roep veel sterker wordt! Vandaar dat het kleine kikkertje en zijn maatjes de mensen in de buurt wakker kunnen houden!

Als zich een vrouwtje meldt, klimt een mannetje op haar. Zodra ze eitjes legt, stort het mannetje zijn zaad er over. En dan moet moeder natuur het verder verzorgen. Bij herintroductie moet men dus zorgen voor de juiste poelen: niet te diep, maar ze mogen niet droogvallen, voldoende zon op het water voor de ontwikkeling van de eitjes etc. En de kikkers moeten voldoende struiken en dergelijke hebben om te zonnen en insecten te vangen. Dat waren de belangrijkste onderdelen voor het herstel van de boomkikkers! Niet echt moeilijk, wel veeleisend, maar het is gelukt!

De boomkikker zit lekker in de zon

De boomkikker doet niet echt iets met de bramen in de titel, maar het is wel hun favoriete plek om te zonnen! Ze zitten dan doodstil op een blad of tak in de zon, waarschijnlijk vangen ze daar insecten, maar dat heb ik nooit gezien. Ieder voorjaar ga ik, meestal met andere geïnteresseerden, op zoek naar de boomkikkertjes en dan doet zich iedere keer weer een vreemd fenomeen voor: we kunnen ze niet vinden! Totdat iemand er één ziet, de rest komt ook kijken en vanaf dat moment ziet iedereen boomkikkers en soms blijkt zelfs dat we er een paar voorbij gelopen zijn! Blijkbaar kijken we in het begin niet goed, maar waarom daarna wel begrijp ik nog niet echt! Ik denk dat we in het begin zo'n struik in een keer 'scannen' en dan alleen maar groene blaadjes zien. Want echt opvallend is zo'n groen kikkertje tussen de groene blaadjes niet. Behalve als je oog er op valt! Dan is het een zeer slank en behendig diertje dat meestal rustig blijft zitten als je maar niet probeert het aan te raken. Dan laat het kikkertje

zich domweg vallen! En ik heb ze nooit terug kunnen vinden midden in die doornstruiken!

De Doort vijftig jaar geleden

Zoekend naar informatie over De Doort kwam ik een artikel tegen van R. Geurts te Echt: “De Doort met omgeving te Echt” gepubliceerd in 1970 in het Natuurhistorisch Maandblad. In dit artikel wordt de boomkikker ook genoemd, maar er wordt niet echt over uitgeweid. Maar hij geeft wel erg veel informatie over de geschiedenis van het gebied en wat er vijftig jaar geleden in De Doort allemaal te zien was aan planten, vogels, paddenstoelen, insecten etc.

Voor mij is de afstand naar De Doort wat groot, maar het is wel erg uitnodigend om eens te vergelijken met de huidige toestand! Het artikel over de Doort is een PDF en gratis toegankelijk. Met trefwoorden: Geurts, Doort, boomkikker en Natuurhistorisch vind je het artikel via Google.

Biodiversiteit

Els Derks-van der Wiel, werkgroep milieu

Biodiversiteit: een begrip dat we steeds vaker tegenkomen, maar wat is het nu precies? Alles wat leeft heeft zijn eigen rol in de natuur: van plant tot dier, van schimmel tot bacterie. De basis voor biodiversiteit ligt in de genen. Daarin zijn de voorkeuren en eigenschappen van soorten vastgelegd. De natuur gebruikt dit basismateriaal steeds opnieuw. Biodiversiteit beschrijft de rijkdom van het leven op aarde, die helaas zorgelijk snel achteruit gaat. Door planten, dieren en ecosystemen te helpen herstellen kunnen gebieden beter tegen verstoringen zoals plagen en hevige buien. In de plannen van de overheid over gebiedsontwikkelingen, stadsinrichting, parken etc. speelt biodiversiteit steeds meer een rol. En dat moet ook omdat het leven op aarde ervan afhangt, zowel voor plant, dier, bodem, water, lucht en de mens.

Wereldwijd en ook in Nederland gaat het zorgwekkend slecht met de natuur. Sinds er leven is op aarde stierven vijf keer eerder soorten massaal uit, elke keer groeide daarna de soortenrijkdom weer verder uit. Ook de afgelopen tweehonderd jaar is de biodiversiteit sterk afgenomen. Voor het eerst door toedoen van een enkel organisme: de mens. Economische belangen winnen het meestal nog van natuurbelang. Biodiversiteit beschermen en versterken is dus noodzakelijk. De natuur is uit balans: soorten sterven uit of worden met uitsterven bedreigd, aantallen nemen af, populaties worden kleiner. In gebieden waar natuur de kans krijgt zal de biodiversiteit onder de juiste omstandigheden weer kunnen herstellen. Uiteindelijk heeft alles wat je zelf doet voor het milieu en het klimaat te maken met de toekomst van het leven op aarde ja, ook jouw leven! Je kunt zelf op allerlei manieren een steentje bijdragen. Dichtbij kun je de natuur een handje helpen door te zorgen voor meer groen rond je huis, verblijfplaatsen voor dieren te maken en door schade aan natuur te voorkomen. En wereldwijd draag je bij als je duurzaam leeft en let op wat je eet, koopt en doet.

Voorbeeld van een geveltuintje

Meer biodiversiteit rond je huis, hoe doe je dat?

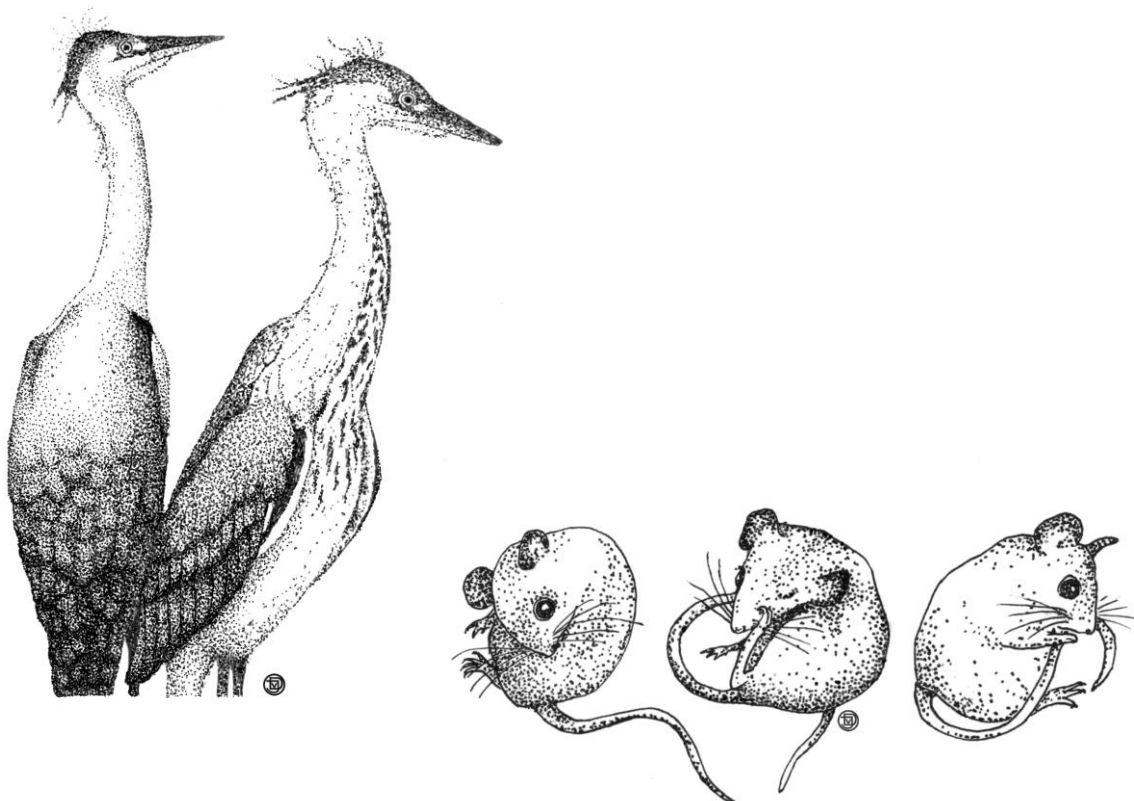
Er zijn al gemeenten die het verbieden om meer dan 60% van je tuinooppervlak te verharden. Vervang tegels of kunstgras door levend groen zoals inheemse planten. Tegelwippen: haal tegels uit de tuin voor groen. Kies verschillende soorten planten en zet ze op de juiste plek in je tuin. Voor de biodiversiteit moet je opletten dat planten inheems, gifvrij en lokaal (uit de omgeving) zijn. Inheemse planten zijn planten die van oudsher voorkomen in de omgeving en zich hieraan over honderden jaren hebben aangepast. Inheemse planten dienen als voedsel voor inheemse insecten en andere dieren. Op deze manier dragen zij bij aan de inheemse biodiversiteit.

Zorg dat dieren op natuurlijke wijze voedsel kunnen vinden, maak schuilplekken en nestmogelijkheden en breng geen (verblijfplekken van) beschermde dieren in gevaar. In een composthoop kunnen veel dieren een plek vinden en zorg dat je geen ondoordringbaar hek of heg hebt met de burens. Egels en andere kleine zoogdieren krijgen dan een grotere leefruimte. Hang vogelnestkastjes op, voer vogels, zeker in de winter. Katten vangen veel vogels: hang de kat een belletje om. Maak een

insectenhotel. Het moge ook duidelijk zijn dat een heg/haag als tuinafscherming meer waarde heeft voor de natuur dan een houten hek. Water in de tuin brengt veel meer leven met zich mee en zorgt voor verkoeling. Leg een vijver aan: het ingraven van een cementkuip draagt al bij aan een grotere diversiteit.

Denk ook in de hoogte: een boom, struik, haag zandhelling, geveltuin of groen dak biedt veel extra's voor het leven in je tuin.

Uiteraard is het gebruik van gif uit den boze. Pas op met dieronvriendelijke apparaten zoals robotmaaiers, bladblazers en hogedrukreinigers.

Een pad of een kikker?

Els Derks-van der Wiel

Op zondag 16 maart was er de IVN gezinsactiviteit rond de paddenoverzetactie bij Vaeshartelt. Met als titel: een kikker of een pad? We hadden de activiteit al uitgesteld vanwege het koude weer.

Maar 16 maart beloofde ook weinig goeds. De hele week had het 's nachts nog gevroren en overdag was het maar 5-6 graden. Enfin, op deze zondagmorgen was het heel koud met best veel wind. We dachten echt dat er niemand zou komen. Uiteindelijk druppelden er deelnemers binnen en vertrokken we na een welkom met 9 kinderen, 6 volwassenen en 4 IVN gidsen: Riekie, Jan, Wim en Els. Bij de start legden we het verschil uit tussen een pad en een kikker aan de van duidelijke afbeeldingen en lieten we foto's zien van kikkerdril en paddensnoeren. Omdat we bij de paddenschermen niets zouden vinden (wat we uiteraard van tevoren hadden gecheckt) hebben we van tevoren een alternatief bedacht en wandelden we door het bos en park naar de spoorlijn.

Onderweg konden we vertellen over het bosonderhoud, de voorjaarsbloeiërs en de jute jas van de grote beuk. Natuurlijk kreeg de ijskelder met vleermuisverblijf ook aandacht. Verderop hebben we gezocht naar beestjes in rot hout. En in een boomholte konden we ontdekken dat daar een boomklever druk bezig was zijn nest in te richten. Natuurlijk was het een teleurstelling toen er inderdaad niets in de emmers zat. Maar het principe van de schermen en overzetactie is duidelijk uitgelegd.

Bij terugkomst op de parkeerplaats was er nog een verrassing: levend materiaal en wel kikkerdril en 2 soorten watersalamanders. De kinderen konden er geen genoeg van krijgen en vonden het jammer dat ze de salamanders niet echt vast mochten houden. Dat lieten we niet toe vanwege infectiegevaar. Onze volgende activiteit heeft als thema: waterdiertjes zoeken in de visvijver in Geulle. De datum moeten we nog vaststellen.

<https://www.ivn.nl/afdeling/meerssen>
ivnmeerssen@gmail.com

ACTIVITEITEN

Deze duren (ruim) 2 uur

Iedere donderdag: Werken in de natuur. jo.lexis@home.nl

Zondagmorgen 23 maart 2025: Lente-excursie Bunderbos, Bunde. Vertrek om 09:15 uur vanaf parkeerplaats (P&R) achter het station in Meerssen (carpoolen). Je kunt ook om 09:30 uur bij de groep aansluiten op de parkeerplaats bij het station in Bunde, Spoorstraat, 6241CD. Duur 2,5 uur. Denk aan goede wandelschoenen! Wil Lemmens (06-53654590) en Riekje Notten (043-364 5416)

Maandag 24 maart 2025: Historische bouwmaterialen in de Euregio, herkomst en historisch gebruik van natuursteen in materialen. Lezing door Olaf Op den Kamp. Om 19:30 uur in de Proostenkelder, tegenover de Vredeskapel, Markt Meerssen. Ria Tuijt-Aretz, r_tuyt@hotmail.com 06 4241 4956.

Zondagmorgen 6 april 2025: Wandeling Itteren Grensmaas onder leiding van Nicole de Bijl en Jürgen Wöretshofer. Vertrek om 9:30 uur 't Brook, Brigidastraat 79, Itteren. Riekje Notten, houbenriekie@gmail.com 043 364 5416

Woensdagavond 9 april 2025: Bijeenkomst vogelwerkgroep o.l.v. Bert Merk. Om 20:00 uur in ruimte bij horeca Sporthal Marsana, Molenveldweg 20, Meerssen. Op die avond wordt de afspraak gemaakt voor de komende excursie.
(hj_merk@hotmail.com 06-3761 7966)

Maandagavond 14 april 2025: Algemene Ledenvergadering. Inloop 19:00 uur, aanvang 19:30 uur Gemeenschapshuis De Stip, Past. Dom. Hexstraat 10, Meerssen.
(ivnmeerssen@gmail.com 06 8320 0126).

Zondag 11 mei 2025 Nationale molendag. Bezoek aan de molen Op de Vrouweheide in Ubachsberg o.l.v. Fred Erkenbosch. (frederkenbo@gmail.com 06-8298 7793) en Nicole Cordewener

Woensdagavond 14 mei 2025: Bijeenkomst vogelwerkgroep o.l.v. Bert Merk. Om 20:00 uur in ruimte bij horeca Sporthal Marsana, Molenveldweg 20, Meerssen. Op die avond wordt de afspraak gemaakt voor de komende excursie.

(hj_merk@hotmail.com 06-3761 7966)

Zaterdag 24 mei 2025: Geneeskrachtige kruiden langs de Geul in Meerssen. Om 10:00 uur parkeerplaats station Meerssen. Riny Rongen (mmonrro@xs4all.nl 06 2004 0142)

Woensdagavond 18 juni 2025: Late avondwandeling en vuurvliegjes in Waterval o.l.v. Els en Wim Derks Vertrek 21:00 uur parkeerplaats bij Waterval 13, Ulestraten (wimelsderks@hotmail.com 043-364 3740).

Zaterdag 21 juni 2025: Uitreiking diploma aan natuurgidsen

Zondag 22 juni 2025: Activiteit van nieuwe natuurgidsen

Maandagavond 23 juni 2025: Late avondwandeling en vuurvliegjes in Bergse Heide o.l.v. Els en Wim Derks. Vertrek 20:30 uur parkeerplaats station Meerssen (carpoolen) en 21:00 uur Brakke Berg, Wolfsdriesweg 10, Geulhem. (wimelsderks@hotmail.com 043-364 3740).

Zondag 29 juni 2025: Opening vlindertuin 11:00 tot 16:00 uur

Maandagavond 7 juli 2025: Late avondwandeling en dassen in Waterval o.l.v. Els en Wim Derks Vertrek 21:00 uur parkeerplaats bij Waterval 13, Ulestraten (wimelsderks@hotmail.com 043-364 3740). Aanmelden verplicht vanwege maximum aantal.

11 t/m 13 juli 2025: Tuinvlindertelling

Woensdagavond 16 juli 2025: Late avondwandeling en dassen in Waterval o.l.v. Els en Wim Derks Vertrek 21:00 uur parkeerplaats bij Waterval 13, Ulestraten (wimelsderks@hotmail.com 043-364 3740). Aanmelden verplicht vanwege maximum aantal.

Haamsjeut digitaal ontvangen?

Al sinds het begin brengt IVN Meerssen de Haamsjeut uit in papieren vorm. Vier keer per jaar valt een papieren versie, in zwart wit, op de mat, rondgebracht door IVN-leden. De digitale versie is een paar weken na verschijningsdatum in kleur te bewonderen via de website. Deze versie is online te bewaren en de foto's komen veel beter tot hun recht. Omdat we als IVN duurzaamheid hoog in het vaandel hebben staan, maar ook gezien de sterk gestegen kosten voor het drukken op papier, willen we de Haamsjeut zoveel mogelijk digitaal gaan aanbieden aan de leden die dit willen. Als je je aanmeldt om de Haamsjeut digitaal te willen ontvangen, krijg je op de verschijningsdatum een mail met het digitale exemplaar als bijlage. Je krijgt dan géén papieren versie meer. We hopen dat veel leden zich aanmelden voor de digitale versie om zo het aantal papieren exemplaren te verminderen. Aanmelden? Via ivnmeerssen@gmail.com

E-mailadressen gewenst

Om snel te kunnen communiceren met onze leden zouden we graag zoveel mogelijk e-mailadressen ontvangen. Denk bijvoorbeeld aan een reminder voor een activiteit (Nieuwsflits) of een mededeling voor een wijziging bij een lezing. We gebruiken als IVN Meerssen ook de website en Facebook, maar daar bereiken we niet alle leden mee.

Geef het mailadres door via: ivnmeerssen@gmail.com

Opzeggen van het lidmaatschap kan tot uiterlijk 1 december.

Samenwerkingspartners in de gemeente Meerssen o.a.

Kwallef van Vliek

<http://kwallefvanvliek.nl>

Milieudefensie Meerssen

meerssen@milieudefensie.nl

Stichting Duurzaam Meerssen

<https://www.stichtingduurzaammeerssen.com>

IVN Natuureducatie afdeling Afdeling Meerssen

Secretariaat

De Kling 2, 6235 BJ

Ulestraten

T 06 83200126

E-mail:

ivnmeerssen@gmail.com

Website:

www.ivn.nl/afdeling/meerssen

Bankrekeningnummer

NL20RABO 0132684055 IVN Meerssen

Ledenadministratie

John Bronckers

T 06 41857316

Bestuur

Voorzitter

Marianne van den Berg

Vicevoorzitter

Wim Derks

Secretaris

Frans Ligthart

Penningmeester

Frank Kapsenberg

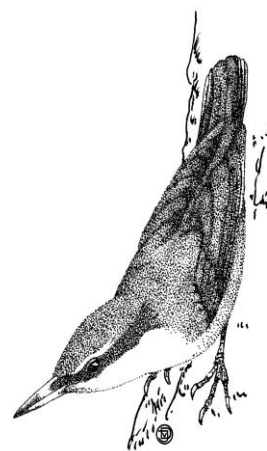
Bestuursleden

Frans van de Kragt

Riekie Notten-Houben

Jan de Veen

Leo Voragen

Coördinatoren van de Werkgroepen:

Communicatie

André Ament

T 06 44189017

Vogelwerkgroep

Bert Merk

T 043 3644339

Activiteiten

Wim Derks

T 043 3643740

Jeugd

Els Derks-van der Wiel

T 043 3643740

Plantenwerkgroep

Leo Voragen

T 045 5442300

Paddenwerkgroep

Frans van de Kragt

T 043 8502832

Landschapsonderhoud

Jo Lexis

T 06 29178733

Zoogdieren

Wim Derks

T 043 3643740

Milieu

Els Derks-van der Wiel

T 043 3643740

Vlindertuin

Noël Jaminon

T 06 52563949